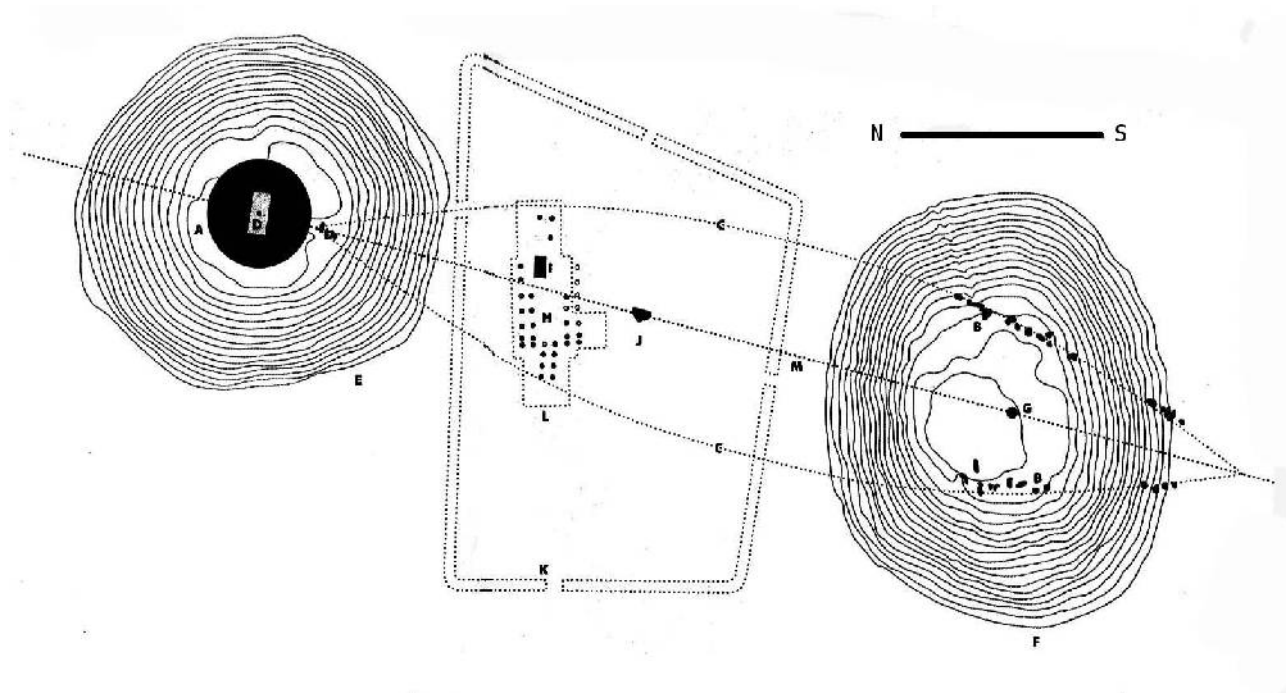


Jellingmonumenterne

Vi skal se på de historiske forudsætninger for Jellingmonumenterne. Harald Blåtands søster Gunhild spillede her en væsentlig rolle. Hun var gift med Erik Blodøkse, som var konge i Norge, men blev fordrevet herfra af Håkon den Gode. Derefter blev Erik Blodøkse konge i Northumberland. Han lod sig døbe tilskyndet af sin dronning Gunhild, der var Harald Blåtands søster. Gunhild har været en meget handlekraftig kvinde. Snorre skriver om hende: *"Gundhild var den skønneste kvinde, klog og troldkyndig, mild i mælet, men lumsk og hjerteløs."* Erik Blodøkse blev dræbt 954 og året efter drog Gunhild med sine sønner til Danmark for at få hjælp til at erobre Norge tilbage. Harald gav hende store landindtægter, hvad hun jo også var arveberettiget til. Sønnen tog på vikingetogter i Østersøen. De forsøgte sig også i år 956 sammen med Harald Blåtands flåde med et større togt mod Norge, men blev slået af Håkon den Gode.



Jellingmonumenterne. A: bronzealderhøj, B: Gorm den Gamles gravkammer, C: rester af skibssætningen for Thyra Danebod, E: Gorms høj, F: Thyras høj, L: den første trækirke, I: Biskop Liufdags grav, K: kirkegård, J: Jelling-stenen.

Gunhild kom altså til kongesædet i Jelling 955 og har her fået kontakt med sin far Gorm den Gamle, der døde i år 957. Nordhøjen i Jelling er dendrodateret til år 958. Den er opført ovenpå en gammel bronzealderhøj og ovenpå den skibssætning, der blev sat for Thyra Danebod ca. 940. Gunhild forlod Danmark 961 hvor hun blev dronning i Norge. Hun var døbt i England og havde derfra erfaringer med samarbejdet mellem kongen og kirken. Hun medbragte meget gods fra Northumberland og har sandsynligvis også medbragt flere klerke. Det er sandsynligt, at hun tog initiativ til kirkebyggeriet i Jelling. Adam af Bremen roser Harald Blåtand og hans hustru Gunhild for deres støtte til

den kristne kirke. Det er ellers ikke mange kvinder, Adam omtaler, og grunden kan være, at hun er den første kristne dronning i Danmark. Imidlertid tager Adam nok fejl og kalder søsteren for hustru, måske fordi Gunhild blev omtalt som dronning. Ingen andre kilder nævner Haralds hustru Gunhild. Hans hustru var Tove, og hun var hedning.



Poppo døber Harald Blåtand. Forgylt kobberplade fra alteret i Tamdrup kirke. Har oprindeligt siddet på et relikvieskrin for Poppo. Poppo har glorie om hovedet.

Harald Blåtands dåb er først omtalt i ærkebiskop Brunos levnedbeskrivelse i Køln og fandt ifølge denne kilde sted i perioden 962-65. Bruno var kejseren, Otto I's bror og øverste administrator i kejserriget. Otto stod selv bag alle biske- og ærkebiskevalg. De fleste biskopper havde fået deres uddannelse ved hofkapellet og deltog i regeringen, også efter at de havde overtaget deres bispedommer, og de stod i stadig kontakt med kongen. De udgjorde på denne måde en rigsembudsstand. Ved Brunos død i år 965 udnævnte Otto en ny ærkebiskop ved navnet Poppo, også kaldet Bopho eller Folcmarus. Det var ham, der foranledigede, at Ruotgar skrev Brunos levnedbeskrivelse. Poppo havde før været kannik i Hildesheim og provst i Bonn, men han må have været en aktiv politiker, før han fik den øverste embedsmandsstilling i Køln. Ruotger siger, at mange danskere vandtes for troen i Brunos tid, altså før år 965. Det er muligt, at Harald er døbt af en klerk, som Gundhild har haft med fra Northumberland, og at dette blot er registreret af Poppo, som så senere har fået tilskrevet dåbshandlingen. Herefter har klerkene forbedret legenden om Poppo's dåb af Harald Blåtand. En serie plader fra Tamdrup kirke viser legenden og Poppo's helgenstatus.

Thyra Danebods høj blev påbegyndt i 962. Den er opført i skibssætningen, hvor hendes aske formodentlig var begravet, og hvor man formodede, at hendes sjæl var tilstede. Samtidig blev byggeriet af Haralds trækirke i Jelling rimeligvis påbegyndt. Denne kirke var 30 meter lang og 14 meter bred. Den var betydeligt større end den nuværende stenkirke og langt større end andre tidlige trækirker, som man har fundet rester af. Nyheden om denne usædvanlig store kirke kan være årsag til rygterne om at mange danskere vendtes for troen og om Haralds dåb. Harald blev dog sandsynlig-

vis døbt før kirkebyggeriet og medens Gunhild var tilstede. Under den nuværende kirke i Jelling fra ca. år 1100 er der fundet rester af tre nedbrændte træbygninger. Under gulvet på den ældste og største af trækirkerne er der fundet et gravkammer med rester af en 35-50-årig mand. Det lader til, at den døde først er begravet et andet sted og derefter flyttet til dette gravkammer, fordi knoglerne lå lidt spredt, og der manglede to store knogler, højre overarm og højre skinneben. Det er meget tvivlsomt, om det er Gorm den Gamles knogler, der er flyttet hertil. Det er mere sandsynligt, at det er en gejstlig, måske bisp Leofdag af Ribe. Her skal man huske, at han havde hele Danmark som sit område. Det nævnes i annalerne, at Leofdag også prædikede i Sverige og Norge. Gorm den Gamle havde nedbrændt kirken i Hedeby og der kom ingen bisper til Danmark før han var død.

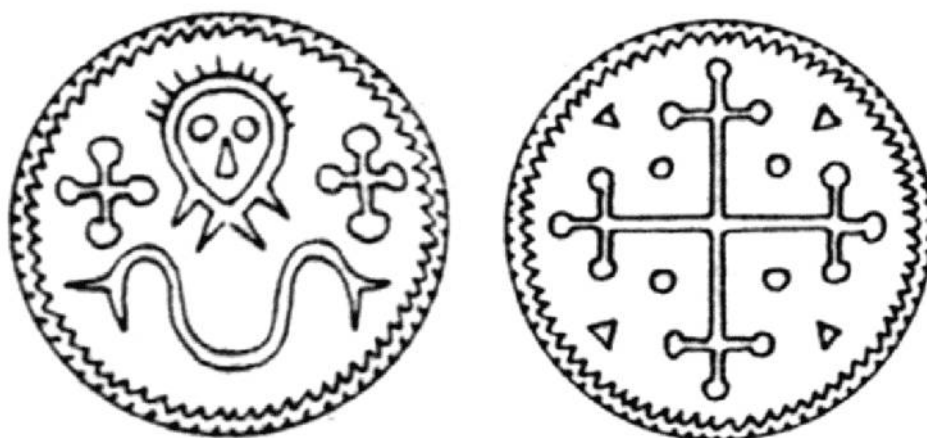
I Ribekrøniken står ca. år 960: *"Den første biskop i Ribe, friseren Leofdag, blev forfulgt af den vantro hob under hans prædiken og blev dræbt med spyd, da han satte over en å. Han blev begravet på den hellige jomfrus kirkegård, og over hans grav blev der rejst en opbygning. Senere blev han flyttet inden for kirkens mure, i den nordlige del af den overfor koret, og i lang tid strålede han ved jærtegn, hædret med de dengang tilbørlige æresbevisninger."* Begravelsesmetoden, stedet og tiden passer fuldstændigt med kammergraven under Jelling kirke. Liufdags død er også omtalt i Slesvigårbogen: *"Friseren Liufdag, som Ribes indbyggere forfulgte fra prædiken fra sankt ...s kirke til åen og dræbte ham samme sted"*. Kirkens helgennavn kan ikke tydes. Her hører vi, at drabet er sket ved Ribe Å. Vikingetidens Ribe er arkæologisk påvist nord for åen, men kirken var ligesom den nuværende domkirke placeret syd for åen. Det er mest sandsynligt, at Liufdag har vovet sig ind i byen for at missionere og er blevet dræbt på sin flugt tilbage til kirken. Der findes også en mindesten for Liufdag i Ribe Domkirke. Ribebiskop Radulf, der døde i år 1171, lod på højalteret i Ribe opstille et skrin med de jordiske rester af Liufdag, men det er gået tabt ved en ildebrand. Der har tydeligvis været interesse for at gøre Liufdag til martyr og helgen. Det kan tænkes, at to store knogler er opbevaret som relikvier i Ribe kirke, og resten af knoglerne er begravet i den langt større Jelling kirke.

Gudsdyrkelsen i Hedeby er beskrevet af en araber, der besøgte byen ca 960. Hovedparten af beboerne tilbad den store fødselsgudinde, som her havde navnet Isis. Der var også et lille antal kristne, som havde en kirke der. Kirken har sikkert ligget udenfor byen, på det sted hvor Slesvig domkirke endnu ligger. Den store fødselsgudinde, som frembringer alt liv, blev dyrket af næsten alle hedenske folk i Europa. Den kristne kirke erstattede hende med den hellige Guds Moder, Jomfru Maria. Kirken i Hedeby var viet til Jomfru Maria, og det var den store trækirke i Jelling også. Det er bemærkelsesværdigt, at Haralds kirke var viet til Jomfru Maria. Det tyder på, at Thyra Danebod ved sit gravsted er blevet dyrket som en genfødt Jomfru Maria, hvilket forklarer de mange legender, der har floreret omkring Thyra.

I 968 blev der udsendt trusler mod Danmark fra den tyske kejser Otto I. Samme år blev Danevirke forstærket med en forbindelsesvold fra hovedvolden til Hedeby, og ringvolden om Hedeby blev forstærket. Forbindelsesvolden er dendrodateret til 968. Hedeby var en vigtig handelsby for kong Harald, og her fik han slået mønter. De hedenske obodritter var også truet af kejseren. I et af de følgende fem år indgik Harald Blåtand en alliance med obodritterkongen, Mistiwoj. Harald blev gift med hans datter Tove. Efter at Gunhild og hendes sønner havde fået magte i Norge støttede de ikke Harald Blåtand. Derfor bød Harald Blåtand fuld leding ud i 971 og sejlede med ledingshæren og Håkon Jarl til Viken. Alle indbyggerne her sluttede sig til kongen.

Harald Blåtand gav nu styret over hele Norges vestkyst til Håkon Jarl. Gunhild og hendes overlevende sønner måtte flygte til Orkney-øerne.

I 973 døde kejser Otto I, og sønnen Otto II overtog hans trone. Obodritterne og danerne gik til angreb kort efter tronskiftet. De hærgede og plyndrede i Holsten. Det følgende år samlede Otto II en stor hær af frankere og saksere samt en stor mængde slaver under ledelse af deres konge Burislav. Kejserens hær angreb forbindelsesvolden, men blev slået tilbage af Håkon Jarl, der var kommet til hjælp. Kejseren satte imidlertid sin hær over fjorden Slien med både. Det kom til et slag i Jylland, hvor Harald Blåtand måtte flygte. Der var fredsforhandlinger et sted i Jylland. Danerne måtte betale en stor krigsskadeerstatning. Slesvig blev nu besat af tyskerne. Der blev stillet gidsler, deriblandt formentlig Haralds kone Tove og hans søn Sven. Ved fredsftalen måtte Harald Blåtand love at døbe hele det danske folk, det vil sige stormændene. Da Håkon Jarl blev han tvunget til at lade sig døbe, opgav han sin støtte til Harald Blåtand. Han gav sig til at plyndre i Danmark og fik reelt magten i Norge.



Eksempler på en forside og en bagside af Harald Blåtands mønter, 970'erne.

Harald Blåtands magt var alvorligt svækket de sidste seks år af hans regeringstid 974-980. Han havde mistet Norge og Slesvig med Hedeby. Imidlertid iværksatte han et program med at indføre kristendommen. Han var nu nødt til selv at slå mønter til erstatning for Hedebymønterne. Mønterne brugte han til at betale for tjenesteydelser og varer, men da hans mønter kun var halvt så tykke som Hedebymønterne, havde de en meget lille metalværdi, og de har de nok ikke vakt tillid. I forbindelse med messe og andre kirkelige handlinger skulle der betales afgift i kirken, og det skulle ske med kongens mønt. Det betød indtægter til kongen, for det var kongen der ejede kirken og var ansvarlig for gudsdyrkelsen. Da der var messe hver søndag, kunne det betyde en væsentlig forøgelse af skattebyrden. Det har nok ikke vakt begejstring, at der skulle blottes hver søndag. I den forbindelse vil jeg indskyde en mulig forklaring på tilnavnet Blåtand. Det kan også udtales Blottand, der betyder offertændt, ligesom Hildetand betyder kamptændt. Tilnavnet kendes først hos Sven Aggesen, der imidlertid skriver Blatan, og den stavemåde udelukker ikke min henvisning til blot.

Harald Blåtands mønter har religiøse symboler for Jomfru Maria. Ansigtet på møntforsiden må være Jomfru Maria, fordi der er snipper af et hovedtørklæde, og Jomfru Maria altid afbildes med hovedtørklæde. Desuden er der intet overskæg, hvad der ellers er normalt ved afbildning af mænd. Endelig udgår der lysstråler fra den himmelske dronnings isse. De to ligearmede kors symboliserer hele den åndelige verden eller himlen. På møntbagsiden ser vi et ligearmet kors med fire kors i de fire verdensretninger. Symbolikken kan være inspireret af Byzantinske mønter, men korset symboliserer den åndelige verden.



Amulet fra Tolstrup 970erne.

De skriftlige kilder viser imidlertid, at Haralds politik mødte betydelig modstand. I Olav Trygvesons Saga står, at *"Harald sendte bud ud over hele sit rige, at alle skulle lade sig døbe. Han vågede selv over, at dette bud blev overholdt, og brugte magt og revselse mod de genstridige"*.

Adam af Bremens version viser, at der er tale om en religionskrig: *"Sven Otto, den store danerkonge Haralds søn, forsøgte først flere anslag mod sin fader og planlagde dernæst sammen med dem, som denne havde tvunget til at antage kristendommen, at afsætte den nu aldrende og svagelige konge. Pludselig indgår da danerne en sammensværgelse, afsværges deres kristne tro, indsætter Sven som konge og erklærer Harold krig."*

Sven Aggesen skriver om oprøret: *"Da Harald Blatan engang havde udsendt en hær for at slæbe en vældig stor sten af sted, som han havde bestemt til at rejses på sin moders gravhøj som mindesmærke, brød et oprør ud i landet, dels på grund af den nye indretning af gudstjenesten, dels på grund af det utålelige trældomsåg, og uroen blandt befolkningen brusede efterhånden op."* Sven Aggesens beretning giver ingen mening, hvis hele ledingshæren er indkaldt for blot at slæbe en enkelt sten, selvom det kunne have symbolsk betydning, at frie mænd blev sat til at arbejde for kongen personligt. Trældomsåget må ses som det kæmpemæssige arbejde med Ravningsbroen, som blev Haralds endeligt.

Saxo har følgende oplysning om forhistorien til oprøret: *"Imidlertid var de, som sammen med Sven stod for styret på flåden, blevet lede og kede af Haralds herredømme, dels fordi han var gunstigt stemt imod kristendommen, dels fordi han lagde usædvanlige byrder på almuen, og de formåede og bestak da en mand til snedigt at forhøre sig hos Sven, om han skulle være villig til at gribe til våben mod sin fader og bemægtige sig riget."* Vi har altså fire skriftlige kilder (Snorre, Adam af Bremen, Sven Aggesen og Saxo), der alle nævner tvangskristning som en årsag til borgerkrigen.

979 påbegyndte Harald Blåtand et stort anlagt projekt i Ravnings Enge nær ved Jelling, men heller ikke dette blev fuldført og taget i brug. Ravningsbroen er 700 m lang og 4,5 m bred og går gennem en mose med afløb til Vejle Å. Broen giver ingen mening som vejbro. En bro på 10 m længde kunne nemt være bygget længere oppe af åen, og bredden af træbrolagte veje var højst 3 m, som f.eks. i Wollin, Nordens og Østersøområdet største by. Derimod kunne der være brug for en krigshavn, hvor flåden kunne ligge i ly. Krigshavnen kunne også bruges som en beskyttet handelsplads til erstatning for og konkurrent til Hedeby. Hvis Harald ønskede en sådan krigshavn, var Vejle fjord den mulighed, der lå nærmest hans kongesæde i Jelling. Forstærkningen af befæstningen på kongsgårdene i denne periode viser, at Harald Blåtand planlagde en militær offensiv, formentlig en tilbageerobring af Slesvig. Til dette blev der uden tvivl også bygget flere krigsskibe. Ravningsbroen kunne også bruges ved generobring af Slesvig fra tyskerne.

Harald udskrev ledingshæren til at udføre projektet i år 980, men det blev aldrig fuldført. På grund af dårlig økonomi blev Harald nødt til at påbyde ledingshærens frie mænd at udføre arbejde for ham personligt. Og det var uhørt. Ved et hærmøde ved byggepladsen meddelte styresmændene Harald, at de ikke ville bøje sig for hans skammelige magtbud. Størstedelen af hæren ønskede at få Sven som konge. Harald blev meget ophidset, men selv om han lovede at opgive byggeprojektet, blev han nødt til at flygte med Jomsvikingerne skibe. Et øjenvidne fra Island siger i et skjaldekvad, at Harald ikke fik lov at medbringe sit kongelige gods.

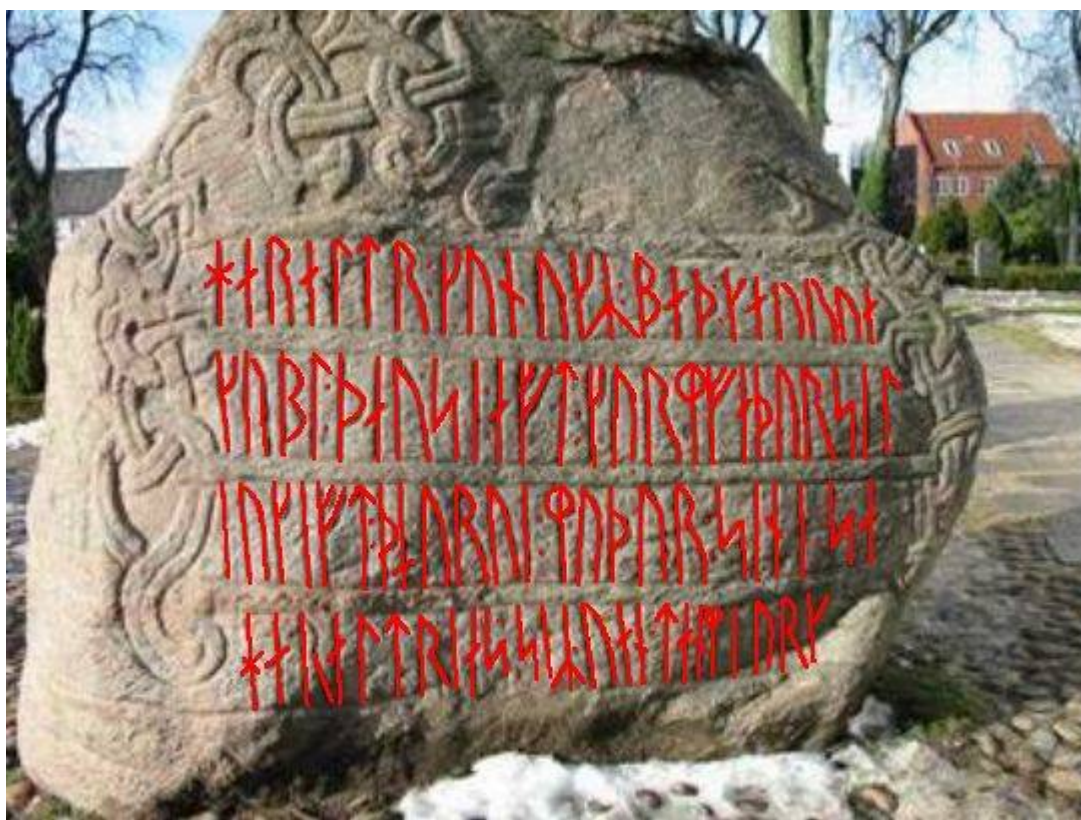
Ikke ville jyderne
bringe godset ned til skibene
før Styrbjørns skibe
stod på land
nu har Danmarks konge
sluttet sig til dem som kampfælle:
berøvet land og folk vil han leve
undertrykt af skæbnen.

Haralds kongelige gods befandt sig i Jelling. Styrbjørns skibe er Jomsvikingerne skibe, der lå i Vejle Å. Ledingshærens ledere forlangte altså, at Jomsvikingerne skulle overgive sig. Det skete ikke, og Jomsvikingerne blev Haralds pålideligste krigsstyrke i den følgende borgerkrig. Jomsvikingerne var professionelle krigere lejet af bystyret i den hedenske by Wollin.

Man kan gætte på at han fik hjælp af sin svigerfar, obodritterkongen Mistiwoj. Det er sandsynligt, at Harald er flygtet til obodritterne, men har rejst med skibe, der tilhørte Jomsvikinger, der var i krigstjeneste i Wollin. I det næste slag blev Harald såret og bragt til Wollin, hvor han udåndede i år 980. Ligresterne blev dog senere ført til Roskilde af Sven og begravet i den Hellige Treenigheds Kloster, som Sven havde bygget. Måske har det kun været en symbolsk del af liget, der blev overført

i Svends regeringstid. I højkorets fire piller i den nuværende Roskilde domkirke blev senere symbolsk indmuret de jordiske rester af kirkens fire stiftere: Harald Blåtand, Estrid, Svend Estridsen og biskop Wilhelm. På Haralds pille stod engang i 1600-tallet: ”I 980 gjorde han sig værdig til at stige op i sin himmel”.

Kort efter Haralds død blev Jelling kirke nedbrændt. Gorm den Gamles grav i nordhøjen blev røvet og plyndret. Blandt resterne i graven har man fundet et vokslys, der er dateret med kulstof 14 metoden til 990 + – 20 år. Graven er altså blevet røvet i årtierne efter Haralds død. Især i Jylland blev kirken fortrængt. Ifølge Saxo og Adam aflagde danskerne kristendommen og vendte tilbage til hedenskabet. Kirkernes altre blev vanhelliget med hedenske blot.



Jelling-stenen side A

Fra Sven Aggesen har vi hørt, at Harald Blåtand havde udpeget en sten til sin moders høj. Sven Aggesen, der skrev ca. 1200 kendte Jelling-stenen og har brugt historien til at forklare dens eksistens. Men han siger faktisk at oprøret forhindrede opsætning af stenen. Haralds svækkede stilling og det veldokumenterede oprør er det første, der taler for, at han ikke fik lejlighed til at anbringe denne sten på lave indskriptionerne. Vi skal nu se, at der er meget der taler for, at andre har gjort arbejdet med stenen færdigt efter hans død.

Det andet er selve teksten:

”Harald konge bød gøre disse dødeminder efter Gorm, sin fader og Thaurwi, sin moder. – Den

Harald, som vandt sig hele Danmark og Norge og gjorde danerne kristne.”

Her bruges formuleringen bød gøre, der faktisk ikke siger, at det blev gjort. På runesten bruges ellers altid formuleringen ”gjorde dødeminder” eller ”satte” eller ”rejste” eller ”lod rejse denne sten”. Dødeminderne i Jelling omfatter de to kæmpehøje, stenen og inskriptionen. Harald gjorde kæmpehøjene færdige, men ikke stenen. Det er nok derfor, der står bød gøre. Senere har vi formuleringen ”den Harald, som”. Sådan skriver man ikke om sig selv. Endvidere er det uhørt praleri selv at beskrive sit livsværk. Der findes ingen eksempler på, at den, der rejser en runesten til minde om en anden, roser sig selv. Harald gjorde ikke danerne kristne. Han gjorde et mislykket forsøg. Det er heller ikke rigtigt at Harald vandt hele Danmark og Norge. Han arvede kongemagten i hele Danmark og Norge, men han mistede en del af Danmark og hele Norge. Harald drager 961 med ledingsflåden mod Norge og får overhøjhed over Norge med Gunhildsønnerne som underkonger. Dette er baggrunden for bemærkningen på den store Jellingesten om, at Harald erobrede Norge. I løbet af få år viste denne overhøjhed sig dog ret teoretisk, og det blev vanskeligt at inddrive skatter. Til sidst mistede han kongetronen i Danmark.

En anden ejendommelig ting er, at moderens navn, der på andre runesten staves Thorwi, her staves Thaurwi. Måske kan det skyldes, at man i den kristne tid foretrak, at den berømte dronnings navn var afledt af tyr (på latin taurus) og ikke af den hedenske gud Thor, der stadig var levende i folks bevidsthed. I den kirkelige tradition er hun kommet til at hedde ”Thyra”, som er Saxos skrivemåde. Det er utænkeligt, at Harald ikke stavede sin moders navn rigtigt, så stenen må være rejst efter hans død. Der er altså intet i teksten, der tyder på, at Harald selv har rejst stenen. Dem, der har rejst den, foregiver det heller ikke. Denne falske opfattelse er opstået i nyere tid.

Det tredje er stenhuggerens teknik og plan:



Hedeby3-stenen sat af Sven Tveskæg i 983.

Runerne er skrevet vandret som på et pergament. Alle andre runesten har runerne skrevet i lodrette striber eller i slanger rundt langs stenens periferi. F.eks. overholder Hedeby3-stenen den

traditionelle form med lodrette striber. Den er sat af Haralds søn Sven Tveskæg, der også var kristen konge. Den vandrette skrift hører slet ikke hjemme i runestenenes tid. Forbilledet har været manuskripter, som blev udarbejdet i tyske og engelske klostre.



Sct. Paul-stenen ca. 1020

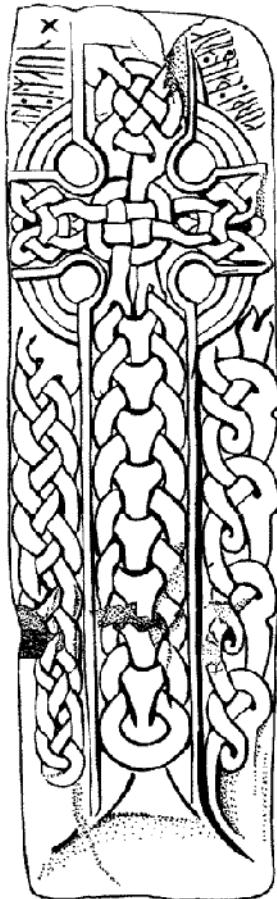
Endvidere er ornamentik meget beskednen på danske runesten. Først omkring år 1000 begynder der at komme egentlige billeder på runesten i Skåne. På ingen andre runesten i Vikingetiden er der ophøjet relief som her, på Jellingstenen. For at finde en tilsvarende runesten med ophøjet relief må vi helt til London. Stenen fra St. Paul kirkegården. Den har spor af maling. Man regner med, at alle runesten var malede. Stenhuggeren kan genkendes i andre skulpturer i Sydøstengland og må have udført arbejdet, da Knud den Store var konge der fra 1016-1035.



Tympanon på Vindblæs kirke.

Jellingstenen hører naturligt sammen med den romanske stenkunst i danske kirker. Denne

stenkunst dukker op i 1000-tallet, først med døbefonte, og stenhuggerne kommer fra England. På side B og på Side C er der tovsnoning, som man ellers først finder på døbefonte fra midt i 1000-tallet. Karakteristisk for den engelske stenhuggertradition er et lavt relief, som også findes på Jellingestenen og på en indgangs-portal på Vindblæs kirke. Vindblæs kirke kan være bygget i begyndelsen af 1000-tallet. Rovdyrene har klør, der minder om Jellingdyrets klør. Det er derfor muligt, at Jellingstenen og indgangsportalen på Vindblæs Kirke er udført af samme stenhugger, eller at de to stenhuggere i det mindste har kendt hinanden.



Gauts kors på øen Man.

De nordengelske og irske stenkors er ofte cirkelkors. Det er oprindeligt en irsk tradition. På Gauts kors ser vi foruden cirkelkorset også en indre flettet cirkel. Samme symbol ses på Jellingstenens Kristusfigur, og det tyder på indflydelse fra engelsk stenhuggertradition. På Jellingstenen ser man livstræet Kristus omgivet af slangeslyng. Også dette findes i engelsk stenhuggertradition. På Gauts kors er livstræet et kors. Omkring år 1000 kom også ringkæden til Danmark med skandinaviske stenhuggere fra England. Den kan findes på tidlige danske døbefonte og på Vindblæs kirke.



Jelling-stenen side B og side C.

Det fjerde er stenens formål.

Side A er en skriftlig forklaring på tilstedeværelsen af to store kæmpehøje og stenen. Det er altså et dødeminde, der beviser, at Harald er beskyttet af sine forældres ånder. Han er retmæssig arving til kongeværdigheden og tilhører et storslået dynasti.

Side B har et fabeldyr, og herunder står en del af teksten: ” hele Danmark og Norge”. Side B har altså et helt andet formål end side A, nemlig at mindes nationens sejrrige helt, der har forøget landets magt og anseelse. Stenen er et forsøg på at give Harald Blåtand en helgenstatus og dermed agitere for kristendommen.

Side C viser verdensherskeren Kristus i himlen uden kors omsluttet af en tovsnoning, og billedteksten nedenunder lyder: ”og gjorde danerne kristne”. Side C har et klart missionerende formål. Et monument med så mange formål passer ikke med runestenstraditionen i Haralds tid.

Det femte er motiverne og stilen.

Almindeligvis antages stenen at høre til Mammenstil, der er navngivet efter Mammenøksen. Tidligere har man opereret med Jellingstil, Mammenstil og Ringerikestil, som skulle afløse hinanden og høre til i hver sin periode. Men der har tilsyneladende samtidigt eksisteret elementer af

disse tre stilarter i Sydsandinavien. Jellingstenen indeholder også elementer af alle tre stilarter. Mammenstilen skulle være karakteriseret ved, at der optræder et stort dyr i modsætning til Jellingstilens båndformede dyr. Men i så fald holder denne stil sig helt til Vikingetidens slutning. Det er derfor meget vanskeligt at tidsfæste stenen ud fra stilen. Desuden er det svært at finde noget kunstværk, der svarer helt til Jellingstenen. Udløbere i Mammenstilen hævdes at være bladranker inspireret af akantusblade i den kristne billedkunst. Lennart Karlson har vist, at udløberne er hårtotter fra dyr, og de ses allerede i Osebergfundet. Der er udløbere på Jellingstenen side B og på Sct. Paul-stenen.



Vindfløj fra Källinge

Mere brugbart har J. Brøndsted defineret en stil efter fabeldyrmotivet, som han kalder "Great Beast Style". Denne stil er karakteriseret ved et centralt stort fabeldyr, evt. omslynget af slangeagtige bånd. Stilen er knyttet til slutningen af vikingetiden med de store vikingehøvdinge og konger i Skandinavien og England. Eksempler på Great Beast Style er foruden Jellingstenen side B og St.Paul-stenen. Fabeldyr har været brugt som kendemærke på krigsskibe. Det ser man af de pragtfulde vindfløje. Vindfløjene hører ligesom de øvrige eksempler på Great Beast stilen hjemme i 1000-tallet.

På grundlag af de nævnte femforhold må det nu antages, at Jellingstenen er rejst efter Haralds død. Men hvornår?

Det er muligt, at Jellingstenen er rejst af Odinkar den Yngre, der var bisp i Ribe i tiden 1005-1043. Han afløste den tyskfødte Folkbert. Odinkar var en dansk stormand af kongens egen æt. Familien har flere mænd af samme navn. Odinkar den Ældre, hans onkel, var missionsbiskop i Sverige, Skåne og Sjælland. Gnupas svigerfar fra Sønderjylland hed også Odinkar. Navnet Odinkar betyder Odinkær. Kar har samme rod som det engelske care, der betyder omsorg. Slægten må have været

Odindyrkere. Både Odin og Kristus var magthavernes gud, så det er måske ikke så mærkeligt, at der i denne slægt er nogle af de første stormænd, som konverterer. Odinkar den Yngre blev døbt af Bremens ærkebisp Adaldag før år 988. Han har nok studeret i Bremen. Han blev præsteviet af Bremens næste biskop Libentius.

Hos Adam af Bremen står der: "Denne Odinkar tog kong Knut med til Anglien, hvor han fik sin videnskabelige uddannelse. Dernæst gennemrejste han Gallien på en studierejse og fik ry som en lærd filosof. Derfor opnåede han også fortjent tilnavnet Gudkær. (for mange folk var Odin synonym med Gud) ... Han var både elsket af Gud og mennesker på grund af sin overordentlig fromme livsførelse og forsvarede energisk kristendommen i Danien." Han skænkede kirken en masse jordegods i Jylland. Odinkar den yngre var som nævnt den eneste bisp i Jylland under kongerne Sven Tveskæg 980-1013, Knud den Store 1013-1035, Hardeknud 1035-1042 og Magnus den Gode 1042-1047. Odinkar døde i år 1043 og blev afløst som biskop i Ribe af sin søn Wal. Wal, der også kaldes Vale, var Bisp for hele Jylland til sin død i år 1060. Der var også en biskop Ezico af Hedeby. Men han kunne ikke opholde sig i Hedeby, hvor kirken var ødelagt. Han viste sig ikke i Danmark, men flakkede om i Tyskland i mere end 40 år, sikkert med sin egen gode vilje.

Sven Tveskæg og Knud den Store var imod Harald Blåtands politik og modarbejdede den tyske kirkes indflydelse. Derfor skulle Odinkar nok gå lidt stille med dørene. Men i år 1027 aftalte Knud den Store og den tyske kejser Konrad II, at de biskopper Knud havde hentet i England til Skåne og Sjælland, skulle underlægges ærkesædet i Bremen ligesom Jyllands biskop allerede var det. Samtidig bekræftede kejseren, at Slesvig tilhørte Danmark. Det kan være, at der var mest ro på dette tidspunkt til at rejse stenen. Det ville passe godt til missionsarbejdet, hvis Harald Blåtand blev gjort til martyr og helgen.

Hvis Jellingestenen er rejst i Knud den Stores tid, har Sven Estridsen kendt til den. Da Sven Estridsen blev konge, var der meget få kirker i Jylland. Kirkebyggeriet var et offentligt anliggende, som borgerne fik pålagt af kongen og bispen. Men der skulle også overtalelse til, ikke mindst i Jylland. Det ville hjælpe på overtalelsen, hvis kirken kunne henvise til, at Harald Blåtand lod sig døbe. I Norge havde man jo Olav den Hellige, der også var en dræbt konge. Adam af Bremen har personligt talt med Sven Estridsen og citerer ham: *"Men denne vor Harald, som var den første der påbød danerfolket kristendommen og fyldte Norden med præster og kirker han, det siger jeg, blev uskyldig såret og forjaget for Kristi skyld, men han vil, det håber jeg, ikke komme til at savne martyrkronen"*. Den igangværende dyrkelse af Harald har passet godt til Svens kirkepolitik og har måske inspireret ham til hans udtalelse om Harald. I Svend Estridsens tid præges de første mønter med billede af Jomfru Maria. Mariadyrkelsen er en vigtig bestandel af den tyske kirkes kristendom, som vi også så i Harald Blåtands tid. Derimod er den mellemliggende tid præget af den engelske kirke, hvor Mariadyrkelsen var ubetydelig.